

Vankó Zsuzsa:

Reflexió a Princetoni Javaslatra

A princetoni javaslat az ökumenikus egységtörekvések új látomását és megközelítéseit tartalmazza. Az USA-ban, Princetonban készítette ezt a dokumentumot egy különböző felekezetű teológusokból álló tanulmányi csoport. A Hermeneutikai Kutatóközpont adta ki *Egy testben a kereszt által* c. munkájukat 2005-ben. Ez a cikk a Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészettudományi Kara Hermeneutikai Tanszékének felkérésére készített hozzászólás, amely megjelent az *Egy házban élnek-e a keresztények – Magyar reflexiók a Princetoni javaslatra* c. kiadványban Hermeneutikai Kutatóközpont Budapest, 2007.

1. Miben látom a Princetoni Javaslat sajátosságát az ökumenéről szóló korábbi javaslatokhoz képest?

Az ökumenikus mozgalom stratégiáját az utóbbi évtizedekben az jellemezte, hogy tanításbeli identitásuk és egyéb sajátosságaik megőrzésének a deklarálása mellett igyekezett egységbe vonni az egyes egyházakat a világért való szolgálat területén. Állandóan folytak ugyan párbeszédtek tanbeli kérdésekről is, és számos konszenzusos nyilatkozat is megszületett, de ezek elméleti síkon maradtak. Arra szolgáltak csupán, hogy kifejezésre juttassák, hogy mi mindenben van egyetértés máris, és hogy nincs áthidalhatatlan ellentét ott sem, ahol fennállnak még, illetve megmaradnak bizonyos különbözőségek. Olyanfajta tárgyalások voltak ezek, amelyek a kényes témákat diplomatikusan körüljárják, majd ugyancsak diplomatikusan elsimítják az ellentéteket, tényleges megoldás és gyakorlati eredmény nélkül.

A Princetoni Javaslat egyrészt elismeri az ökumenikus mozgalom eddig elért eredményeit, másrészt viszont kritika alá vonja az előbbieken vázolt stratégiai irányelvet. Azt a megállapítást teszi, hogy az ökumenikus mozgalom *Life and Work* irányzata háttérbe szorította a mozgalom másik két irányzatát, a *Faith and Order* és a *Mission and Evangelism* irányzatot.

A Javaslat úgy ítéli meg, hogy az egyes felekezetek megmerevedtek a maguk identitásának az őrzésében, miközben azért igyekeznek lépéseket és gesztusokat tenni egymás iránt, és együttműködni főként a világért való szolgálat területén. Így összegzi, hogy hol akadt el, mely ponton rekedt meg az egyházak egységesülésének a mozgalmá:

„Korábban a National Council of Churches (USA), illetve az Egyházak Világtanácsa fontos szerepet játszottak az ökumenikus mozgalomban. Ám ezek a szervezetek az elmúlt időszakban egyre inkább jelentőségüket veszítették az egység szempontjából, mivel politikai és társadalmi programjuk kiszorította a hitvallásban és a szentségekben való egységre irányuló törekvéseket...

A hangsúly az igazságról az identitásra tolódott, és ez a keresztény közösségek eltörzsiesedéséhez vezetett, melynek során az egymástól elkülönült egyházak kvázi

etnikai csoportokká váltak, mind a maga sajátos történelmével és szemléletével, speciális hagyományaival és szokásaival... Egyénileg sok keresztény hajlandó elfogadni a többi egyház tagjait, mint Krisztusban testvéreit. Ám a megosztottság, attól hogy barátságos, még megosztottság. Nem engedhetjük, hogy megosztottságunk normálisnak tűnjék, a »keresztény piac« természetes jelenségének, ahol az egyházak sokféle vallásos ízlés szolgálatában sokféle árut kínálnak.” (41., 34-35. o.)

Azt is megállapítja, hogy a korszellem is szerepet játszik mindebben:

„A késő modern kor embere tart az egység gondolatától... Gyanakvással tekintünk azokra a politikai és gazdasági erőkre, amelyek az uniformizálódást eröltetik. Ünnepejük a sokszínűséget és a pluralizmust, akár mint önmagukban való értékeket, mert attól félünk, hogy egyetlen eszmerendszer korlátok közé kényszerít.” (15. o.)

A Javaslát abban látja a kitörési pontot az egységtörekvések jelenlegi lemerevedett állapotából, hogy bizonyos mértékű tanbeli egységet el kell érni, mégpedig egyedi egyházi sajátosságok feladása árán is, mert e nélkül nem lehet eljutni a látható egységhez. Ez valóban merészen új, akár azt is lehet mondani, hogy forradalmi javaslat. Konkrétan így fogalmaz a tanulmány:

„Igaz, hogy a tanítás megfogalmazását, illetve a közösségi élet gyakorlatát tekintve a keresztény egyházak mindig is változatosságot mutattak, és ez ezután sem lesz másképpen. Mindazáltal a normatív tanításnak és gyakorlatnak továbbra sem lesz elismert tekintélye az egyházakban addig, ameddig nem képesek felmutatni a világnak a tényleges tanítások és gyakorlat kérdésében a mostaninál láthatóbb konszenzust, amely a közös apostoli örökségre és az evangéliumi igazságra alapul...”

Az igazságot és az egységet nem lehet kijátszani egymás ellen. Sok amerikai egyházban a tanítási fegyelem összeomlik, s ez benső megoszlást eredményez... A modernista, illetve revizionista torzulások helyreigazításának legalkalmasabb módja a közösen elfogadott tanításon alapuló, egységes keresztény fellépés.

Ha a fegyelem megújulását kívánjuk a tanítás területén, akkor ki kell alakítanunk a közös tanítás és az apostoli hitről való tanúskodás különböző, az egyházak mind szélesebb skáláját átfogó formáit... Számos, a hű keresztény tanúságtétel megőrzéséért küzdő protestáns lelt támaszra a római katolikus tanítóhivatalban, illetve az ortodox hagyományban... Nem kevés szabadegyházi közösség informálisan vagy akár formálisan tekintélynek fogad el elismert egyházi tanítókat...

Az egység kedvéért hajlandónak kell lennünk evangéliumi szabadságunkat felfüggeszteni, és igazodni a gyengébbek korlátaikhoz... Az egység nem csak azt kívánja meg az egyházaktól, hogy adják fel önközpontúságukat és elszigeteltségüket: ezeket mindnyájan bűnös dolognak ítéljük. Az ökumené azt is megkívánja az egyházaktól, hogy bizonyos lelki szegénységet vállaljanak, bátran mondjanak le gazdag hagyományaik bizonyos autentikus elemeiről az evangéliumi igazságban megvalósuló átfogóbb egység érdekében.” (34-37., 45. o.)

A javaslat címe: *Egy testben a kereszt által*, nem arra utal, amire első hallásra protestáns füllel gondolnánk, tudniillik, hogy a kereszt teológiája, vagy a kereszthez kapcsolódó hittapasztalat legyen az egység alapja és munkálója. Idézem a Javaslát Robert W. Jenson által írt bevezetéséből a címhez fűzött magyarázatot:

„Ami a címet illeti: az »egy testben« kifejezés természetesen az újdélhi vízió páli háttérére utal. A »kereszt által« megfogalmazáshoz egyre erőteljesebben ragaszkodtak a résztvevők: ami azt a növekvő meggyőződésüket tükrözi, hogy a megszakadt eukarisztikus közösség helyreállítására tett konkrét lépések szenvedést vonnak ma-

guk után. Előfordulhat, hogy olyan dolgok feladását kell elszenvedni az egyházaknak, amiket egyébként joggal tartanak nagy becsben.” (10-11. o.)

A Javaslat utolsó bekezdésében pedig ezt olvassuk:

„Javaslatunk az, hogy az egység munkálását – még ha a lemondás és a szenvedés fájdmával jár is, még ha részlegesek és átmenetiek lesznek is fáradozásaink világi következményei – tekintsük a keresztény elhívás központi elemének.” (45. o.)

A kereszt szó tehát arra utal a Javaslat címében, hogy áldozatot kell hozni a keresztény egyházak látható és eucharisztikus egységéért. Fel kell adni, fel kell áldozni egyes dolgokat a felekezeti identitásból, tanításban is, és gyakorlati vonatkozásban is, hogy kialakuljon valamiféle alapvető egység a tanítás, az eucharisztia és az egyházfegyelem vonatkozásában. Ebben az értelemben kell egyfajta „keresztutat” is megjárni az egység érdekében. A látható egység mögött ugyanis egy még magasabb cél van, aminek az érdekében minden áldozatot vállalni kell. Ez pedig a következő:

„A nyugati társadalmak elvilágiasodása az újraevangelizációt közös feladattá avatja, amely fölötté áll minden történelmi megosztottságnak és teológiai különbözőségnek.” (37. o.)

Sajátossága a Javaslatnak az is, hogy nem a szokásos módon, hivatalos egyházi képviselők tárgyalásai útján véli megvalósíthatónak az előrehaladást az előbbieken kijelölt úton, hanem alulról jövő, elszánt, úttörő kezdeményezésekkel:

„Azoknak a keresztény egyéneknek vagy csoportoknak, akiknek nincs hivatalos pozíciójuk, nagyobbak a lehetőségeik az új kezdeményezésekre. E javaslat szerzői pontosan egy ilyen nem hivatalos csoportosulást alkotnak. Éppen ezért szólhatunk szabadabban, mert nem egyházaink hivatalos képviselőiként gyűltünk össze. meggyőződésünk, hogy azok kapnak különleges elhívást az egység szolgálatára, akik nincsenek hivatalos pozícióban, és mentesek a bürokratikus kötelekektől.” (40. o.)

Ugyanakkor felekezeti szinten is számos gyakorlati feladatot lát megvalósítandónak a Javaslat:

„Váljék szokássá, hogy az egyes egyházak tanítói bizottságaikba meghívják más hagyományt képviselő teológusokat... A felekezetekhez kötődő oktatási intézmények olyan tudósokat és oktatókat vegyenek fel, akik az egész egyházat szolgálják... A felekezetek közösen tervezzenek missziói stratégiákat... A közös misszió előmozdítása érdekében buzdítsák a gyülekezeti tagokat, hogy a testvéregyházak gyülekezeteiben is vegyenek részt istentiszteleteken, és szolgáljanak. Ami a felszentelt lelkészeket illeti, gyülekezeteik hatalmazzák fel őket az egység szolgálatára, a teológiai szemináriumokon pedig céltudatosan készítsék fel a leendő lelkészeket a testvéregyházakban való szolgálatra... Amennyiben a keresztység kölcsönösen elismert, ez legyen egyértelmű a hivatali ügyintézésben.” (37-39. o.)

Végül van egy bizonyos spirituális hangütése is a Javaslatnak. Azt vallja, hogy az egység hiánya miatt gyenge a lelkiesség az egyházakban.

„Nem mondhatjuk, hogy a kereszténység hanyatlásáért a nyugati kultúrában egyedül a »modernitás kihívásai« a felelősek. A keresztény modern kori spirituális kudarca sok tekintetben a nem szűnő megosztottságból fakad.” (29. o.)

A látható egység megvalósítása nem egyszerűen emberi feladat, hanem végső soron csakis a Lélek műve lehet:

„A keresztények egységét Isten adja a Szentlélek által. Ennélfogva az egység elmélyítésére és tökéletesítésére irányuló emberi erőfeszítéseink mindig imádságban és az evangélium Igéjének hirdetésében gyökereznek, ezáltal Isten maga munkálkodik, hogy megbékítse azokat, akik tőle és egymástól elidegenedtek.” (16. o.)

2. Mely gondolatokat tartok elfogadhatónak a Javaslatban?

- a) Mindenképpen jogos az ökumenikus mozgalom *Life and Work* irányzata szlogenjének – „*a tan megoszt, a szolgálat egyesít*” – kritika alá vonása. Cselekvésbeli egység eszmei egység nélkül – fából vaskarika. Megvalósíthatatlan, gyakorlatilag csődöt mond.
- b) Biblikus helytálló a konfesszionális büszkeség elmarasztalása is, bármely felekezetről legyen is szó:

„Egyházaink sajátos identitástudata következtében hajlamosak vagyunk arra, hogy a többiektől minket megkülönböztető sajátos jegyeinkkel büszkélkedjünk, nem pedig közös megfeszített Urunk megvallásával... Ma előbb vagyunk római katolikusok, lutheránusok vagy metodisták, »családközpontú«, »befogadó« vagy »hagyományos« gyülekezet, s csak utána keresztények.” (29-30. o.)

- c) Joggal kárhozzátja azt a felekezeti magatartást is a Javaslat – megint csak bármely közösségre vonatkozóan –, amikor az isteni kinyilatkoztatás helyett a felekezeti tradíció válik mércévé:

„A 19. és a 20. században szokássá vált, hogy a konfesszionális teológiák a közösség életformájának és tanításának fenomenológiájára, illetve a közösség történelmének sajátos ethoszára hivatkoztak... Többé nem azt kérdezték: »igaz ez?«, vagyis hűséges-e az isteni kinyilatkoztatáshoz, hanem azt, hogy »autentikusan katolikus-e«, »evangéliumi-e?«, »hű-e az ortodox gondolkodáshoz?«, »összhangban van-e a reformáció dinamikájával?«.” (34. o.)

- d) Ugyancsak igaz az, amit a keresztény közösség, avagy a keresztény egység sajátos, más közösségektől elütő természetéről mond a Javaslat:

„A keresztény egységet nem foghatjuk fel szentimentálisan, és a társadalmi kohézió alapjává sem tehetjük. A keresztény közösség sem nem emberi összetartozás, sem nem az önfenntartás intézményesített formája. A Szentlélek által megszentelt új közösségi élet ez, apostoli formával és tartalommal.” (27. o.)

3. Mely gondolatokat tartok elfogadhatatlannak a Javaslatban?

- a) Mindenekelőtt azt az alapkoncepciót, mely szerint „*a lényeges tanítások és gyakorlat kérdésében*” elérendő egység érdekében „*mondjanak le [az egyes egyházak] gazdag hagyományaik bizonyos autentikus elemeiről is az evangélium igazságában megvalósuló, átfogóbb egység*” kedvéért.

Arra az elvre épül ez a koncepció, hogy az egység nagyobb érték, mint az evangélium igazsága. Jézus tanításával és az Újszövetség egészével összeegyeztethetetlen ez a szemlélet. Gondoljunk csak pl. a Hegyibeszédnek erre a kijelentésére: „*Ha valaki csak egyet is megront e legkisebb parancsolatok közül, és úgy tanítja az embereket, azt a menny országában a legkisebbnek nevezik, tekintik*” (helyes fordítás szerint), azaz az ilyen ember a legkisebb az értékűnek minősül a menny szemében. (Mát

5,19) Jézus nagy misszióparancsa is bizonyságul szolgál: „*Menjetek el széles e világra, tegyetek tanítvánnyá minden népet, kereszteljétek meg őket az Atya, a Fiú és a Szentlélek nevében, és tanítsátok őket, hogy mindazt megtartsák, amit én parancsoltam néktek.*” (Mát 5,19)

- b) Elfogadhatatlan a javaslatban az *igazság* fogalmának meghatározatlansága is, illetve annak sejtetése, hogy a közösen vallott igazság tartalmát egyfajta konszenzusosan elfogadott tanítóhivatal határozná meg. Posztmodern korunkban jellegzetes a pluralista gondolkodásmód. Ezen a háttéren is bátran használja az *igazság* szót, többször is a Javaslat. Homályban hagyja azonban azt, hogy mit ért e fogalmon. Mintegy mérceként idéz igéket a Bibliából, de ugyanakkor „*a Szentírásról és a hagyományról*” beszél. Egy helyen az „*apostoli ige iránti hűségről*” szól (35. o.), de nem derül ki, hogy mit ért ezen. Márpedig igencsak érzékeny kérdés, hogy miből és hogyan állna össze az a bizonyos, új delhii bázisformulánál szélesebb, közös tanbeli alap, amelyet minden egyháznak el kellene fogadnia, mégpedig egyházfegyelmi kötelezettséggel a látható egység megteremtése érdekében.
- c) Elfogadhatatlanok számomra a Javaslat prozelitizmussal kapcsolatos kijelentései is, ugyanis egybemossák a tisztességtelen tagtoborzást a lelkiismereti meggyőződésen és választáson alapuló egyéni döntéssel, aminek pedig mindig szabad teret kell hagyni az evangélium által hirdetett szabadság értelmében, vagy akárcsak a lelkiismereti szabadság – világban is elismert – alapvető emberi jogát tartva szem előtt. A prozelitizmus témája többször is megjelenik a Javaslatban, mindannyiszor közelebbi meghatározás nélkül, illetve félreérthetetlenül arra utalva, hogy a felekezeti határok, avagy a „tulajdonviszonyok” a híveket illetően, még az evangéliumi tanításokról való bizonyosságtevés tekintetében is tiszteletben tartassanak, azaz „kantár és fék” vetessék még a gondolatok szabad áramlására, megvitására is.

„A felekezetek közösen tervezzenek missziói stratégiákat. Ne egymás nyájából lopkodjanak, hanem inkább evangelizálják a megkereszteletleneket, és evangelizálják újra az elhidegültteket. A római katolikus vagy ortodox társadalmakba érkező protestáns misszionáriusoknak mérlegelniük kellene, hogy tevékenységük milyen mértékben építi a teljes egyházat... Az apostoli hagyomány megcsönkítése helyett ismerjék el a keresztény nyelv és gyakorlat más formáinak történelmi legitimitását, karizmatikus tekintélyét és lelki vitalitását. Végül, ahelyett, hogy anyagi forrásaikat arra fordítanák, hogy más keresztényeket kihívjanak közösségeikből, az összes keresztény közösség egészsége érdekében munkálkodjanak.” (31., 38., 44. o.)

Mindez ellenkezik az evangéliumi szabadsággal. Jézus megkérdezte tanítványait: „*Vajon ti is el akartok menni?*” (Ján 6,67) A tanítványi közösséget illetően csakis az önkéntes, meggyőződéses alapon álló csatlakozást, vagy ott maradást helyezte. Megrótta tanítványait, amikor tüzet akartak kérni egy őt befogadni nem akaró samaritánus falura. (Luk 9,51-56) A lelkiismereti szabadság elve szent és sérthetetlen az Írás szerint: „*Megismeritek az igazságot, és az igazság szabadokká tesz titeket*” – mondta Jézus a tanítványainak. (Ján 8,32) „*Ahol az Úrnak Lelke, ott a szabadság*” – írja Pál apostol. (2Kor 3,17) Isten törvénye „*a szabadság törvénye*” – Jakab apostol szerint. (Jak 2,12) A 16. századi reformáció örökségéhez is hozzátartozik a lelkiismereti szabadság jogának védelmezése.

- d) Ezt megfontolva is elfogadhatatlannak tartom a pápaság egységteremtő szerepére vonatkozó kijelentéseket:

„A jelenlegi helyzetben a Római Katolikus Egyháznak sajátos ökumenikus jelentősége van, és ennek megfelelően egyedülálló feladata. Mivel megközelítőleg a világ kereszténységének a fele római katolikus, bármely átfogó egységtörekvésben lényeges szerepet kell vállalnia. Bár kétségtelen, hogy a pápaság továbbra is botránykő sokak számára, történelmileg Róma püspöke alkalmas egyedül arra, hogy világszerte hatékonyan képviselje az egység szolgálatát. Ez a privilegiált helyzet egyben súlyos felelőséggel jár. Róma püspökének és a Római Katolikus Egyház tanítóhivatalának úgy kell tanítania, hogy az a Rómával való közösségen kívül eső hívők gondolkodását is képes legyen alakítani... Róma püspökének fel kell ismernie, hogy az elsőbbség, illetve az egyetemes pásztori hatáskör igényével az egység iránti speciális felelősség jár együtt, és a pápai hivatal a Krisztusban elszakadt testvérekért végzett áldozatos szolgálatként kell felfognia. Harmadszor a Magisztérium döntéseibe rendszeresen be kell vonni nem katolikus résztvevőket. Ha Róma püspöke minden megkeresztelt tanítója akar lenni, akkor a keresztény közösség egészéből kell megbízható tanácsot kapnia a közösség hitére és életére nézve.” (42-43. o.)

A Javaslat idézett szakasza feszültségben, illetve ellentmondásban van azzal az ugyancsak benne található, korábbi kijelentéssel, miszerint „*Ján 17,20-23 a modern ökumenizmus chartájának tekinthető*”. (28. o.) A hivatkozott helyen, Jézus főpapi imájában pontosan meghatározott ugyanis, hogy milyen természetű és minőségű egység megvalósulását óhajtja Jézus tanítványai között: „*Egyek legyenek úgy, ahogyan te Atyám énbennem, és én tebenned... egyek legyenek, ahogy mi egyek vagyunk... tökéletesen eggyé legyenek.*” (Ján 17,20-23)

Eszerint Krisztus egyházában lelki természetű az egység, azaz mélyen, a gyökerek szintjén megalapozott, eszmei egyetértés és szeretet a forrása. Ettől egészen eltérő természetű az emberi típusú, szervezeti, intézményi keretekkel, és vezetői tekintéllyel összetartott egység, amelyben a mennyiségi viszonyok is számítanak az egyes csoportok súlyát és szerepét illetően. Ég és föld ez a kétféle egység, egy lapon nem említhetőek. Arra nem is térek ki, hogy mit kellene mondani „*Róma püspöke privilegiált helyzetéről*” a Szentírás, avagy a történelem fényében.

A pápaság intézményének reformált változatára vonatkozó elképzelés pedig – miszerint Róma püspöke a jövőben mint az összkereszténység vezetője „*a keresztény közösség egészéből [merítene] megbízható tanácsot*” – amolyan „protestáns naivitás”. Paolo Ricca *A pápaság, mint ökumenikus probléma* c. tanulmányából idézem az alábbiakat:

„Akárhogy legyen, a pápaság minden esetleges reformjának... lényege az, amit Hans Küng fogalmazott meg világosan és evangéliumi bátorsággal... amikor azt javasolta a pápának, hogy »önkéntesen mondjon le a lelki hatalomról«, és még inkább a világról. Az egész kérdés magja – és ezt Küng nagyon jól állapította meg – a pápai hatalomban rejlik... Küng azt javasolja, hogy a primátust, mint »a szolgálat primátusát«, vagy mint »pásztori primátust« értelmezzük. Megállapítja, hogy a szolgálat primátusa »több mint tiszteletbeli primátus«, és »több, mint a jurisdictio primátusa«... Nem elég azt mondani, hogy »több, mint«, ragaszkodni kell ahhoz, hogy ez valami gyökeresen más, sőt ellentétes dolog... Az Evangélium ebben a tekintetben nagyon is világos: Jézus nem azt mondja, hogy elsőnek kell lenni ahhoz, hogy valaki szolgáljon, hanem éppen ellenkezőleg, ahhoz, hogy valaki első legyen, szolgának kell lennie... Az Evangéliumban nem az áll, hogy vannak elsők, akik elsőbb-

ségüket megőrizve szolgálnak, hanem mindazok, akik szolgálnak, azaz utolsók, azok az elsők.

Nézetünk szerint a pápaság kérdésével kapcsolatban két dolog akadályozza a szolgálat és a hatalom közti viszony megváltoztatását. Az első a primátus tana, miszerint a római pápa nem csupán Péter utóda, hanem »Krisztus valóságos helytartója, az egész egyház feje, az összes keresztény atyja és tanítója«, teljes, egyetemes és közvetlen jogi hatalmat élvez az egész egyház felett, [és ez] olyan hittétel, amelyet »minden kereszténynek hinnie kell«. A tévedhetetlenség tana pedig [az I. Vatikánum értelmében] »Istentől kinyilatkoztatott dogma« – tehát hitbéli problémáról van szó.” (Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, Budapest, 1980. 79-81. o.)

4. Hogyan látom az ökumené jelenlegi helyzetét a világban?

A „*tan megoszt, a szolgálat egyesít*” jelszó a maga mivoltában eredményesnek bizonyult. Azt értem ezen, hogy miközben a gyülekezetek szintjén is általánosan elfogadottá, sőt bevetté lettek a kölcsönös ökumenikus szolgálatok, ezzel egyidejűleg széles körben eluralkodott a tanbeli közöny. Példaként említem, hogy az Egyházak Világtanácsa 1948-ban, Amsterdamban tartott alakuló ülésén, Barth Károly még a katolicizmust és protestantizmust áthidalhatatlanul elválasztó tanítások között említette a Mária kultuszt. Mintegy fél évszázaddal később, a szülőfalumban elmentem egyik rokonommal az augusztus 20-a alkalmából tartott ökumenikus istentiszteletre. Katolikus lelkész prédikált a református templomban. Kezdő éneknek is, záró éneknek is Máriás éneket választott. Nem okozott vele semmi gondot. A református hívek is tele torokkal, lelkesen énekelték a saját egyházuk teológiájával ellenétes tartalmú énekeket.

A kölcsönös elfogadás szintjén valóban nagyot haladt előre az egység, de az evangélium igazsága iránti elközyösödés, vagy akár úgy is fogalmazhatnák, hogy annak feladása árán. Megszületett pl. a hit általi megigazulásról szóló Közös Nyilatkozat az evangélikus és a katolikus egyház között 1999-ben. A következő, 2000. esztendőben, a 16. századhoz képest modernizált formában ugyan, de teológiai teljességgel változatlan tartalommal történt meg mégis a szentévi búcsúk meghirdetése, bizonyos meghatározott érdemszerző jócselekedetek ellenében.

5. Hogyan látom az ökumené helyzetét Magyarországon?

Amennyire meg tudom ítélni, nincs különleges specialitása a nemzetközi irányzatokhoz képest. Idézek azonban néhány sort egy magyar protestáns teológus tollából, amely megállított és elgondolkoztatott:

„Ami pedig a római katolikus - protestáns közeledést illeti, itt az 1Kor 12,1-3 és az 1Ján 4,2-4 az irányadó: Krisztust vallja-e valaki. Ha igen, akkor is testvérem, ha tömjénnel füstöl. Krisztológia szempontjából nincs jogunk gögösen bálványimádásnak nevezni az eucharisziáról szóló mai római tanítást és gyakorlatot. Az a baj, hogy mi még ma is pre-Vatikán II. dokumentumokból tájékozódunk.” (Pásztor János: Misszió és ökumené c. cikkéből; Sárospataki Füzetek, 2004/2. 137. o.)

Kérdés, hogy mit jelent „Krisztust vallani”. Mi határozza meg e fogalom tartalmát? Elég-séges kritériuma-e ennek az, ha valaki formális egyetértést nyilvánít az új-delhii bázis-formulával, mely szerint „*Jézus Krisztus Isten és Megváltó*”? Mennyire kell komolyan venni azt a hozzátételt, ami csupán csak tradicionális megfogalmazásként ugyan, de azért

mégis csak ott van a szóban forgó ökumenikus hitvallásban: „*az Írások szerint*”? Ha Krisztust az „*Írások szerint*” valljuk, akkor a II. Vatikáni Zsinat dokumentumai alapján is gondunk lesz a katolikus eucharisztia teológiájával.

6. További észrevételeim

Rövid tételbe foglalva:

- a) Az ökumenikus mozgalomhoz való viszonyulást az határozza meg – mind az egyházak, mind az egyének esetében –, hogy mi a tartalma számunkra e két szónak: „*az Írások szerint*”.
- b) Amennyiben ez valódi mércét jelent számunkra – nem valamiféle verbálinspiráció, hanem egyszerűen csak a teljes Írás szövegösszefüggése alapján –, akkor lehetlenné válik számunkra az, hogy Jézus főpapi imájából csak egyes részleteket emeljünk ki, mintegy jelmondatként, az egész igeszakasz kontextusát pedig figyelmen kívül hagyjuk. Ha Jézus imáját egészében nézve gondolkodunk az egység kérdéséről, akkor feltétlenül beleütközünk az ekkleziológia témakörébe. Jézus ugyanis világosan kifejezésre juttatta, hogy csakis kik között tartotta elképzelhetőnek az isteni Szentháromság személyei közötti egységhez hasonló, tökéletes egységet. Olyan egység megvalósulását, amely önmagában erős és működőképes, nem kellene hozzá szabályok, tiltások, se intézményi összetartó keretek, se vezetői tekintély. Így hangzanak az egyértelmű igei kijelentések: „*Megjelentettem a te nevedet az embe- reknek, akiket e világból nékem adtál, tieid voltak, és nékem adtad őket, és a te beszédedet megtartották... Mert ama beszédeket, amelyeket nékem adtál, őnékik adtam, és ők befogadták, és igazán megismerték, hogy én tőled jöttem ki, és elhitték, hogy te küldtél engem. Én ezekért könyörgök. Nem a világért könyörgök, hanem azokért, akiket nékem adtál, mert a tieid... Nem e világból valók, amint hogy én sem e világból vagyok. Szenteld meg őket a te igazságoddal, a te Igéd igazság.*” (Ján 17,6. 8-9. 16-17)

Jézus egységért mondott imájának az az üzenete, hogy még az igazán hívők között is – akik között pedig teljes az eszmei egyetértés az alapelveket illetően – nagy dolog az isteni minta szerinti egység. Kérdés ugyanis, hogy mennyire, milyen mértékben szentelte meg őket a megismert igazság, azaz mennyire lettek teljessé az isteni szeretetben. Ezen dől el, hogy le tudják-e győzni az egyéniségbeli különbözőségekből származó, jobbra érzelmi alapú, apró kis önzőségeket is. Az már csak költői kérdés, hogy létrejöhet-e valódi egység azok között, akik még elvekben és hitben sem egyek, hanem csupán csak átlagos népegyházi keresztények, akiknek ismeretlen mind az újjászületés, mind a megszentelődés fogalma és tapasztalata.

- c) Jézus világosan és örökérvényűen megfogalmazta a hiteles vallásosság kritériumát a samáriai asszonnyal való beszélgetésében. Kétszer is elismételt két kulcsszót: „*lélekben és igazságban*”. Másodszor még egy nyomatékos szót is hozzátett ezekhez: „*akik őt imádják, szükséges, hogy lélekben és igazságban imádják*”. (Ján 4,24) A „lélekben” meghatározás bensőséges, személyes, lélektől-lélekig viszonyt jelent Istennel a Szentlélek által. Az „igazságban” szó pedig azt jelenti, hogy az igazság mércéje szerint. Az igazság mibenlétéről, fellelhetőségéről pedig ezt mondta Jézus: „*Én vagyok az út, az igazság és az élet*”, továbbá: „*a te Igéd igazság*”. Az valódi, és Isten előtt kedves keresztény egység sem épülhet tehát másra, mint a „*lélekben és igazságban*” elvre.

- d) Végezetül hadd tegyek hitvallást arról, hogy hiszek egy ilyen ökumené megvalósulásában, még Jézus dicsőséges parúziája előtt. Hiszem, hogy kivétel nélkül minden felekezetben vagy egyházban léteznek Istennek olyan juhai szétszóródva, akiket Ő számon tart, akik ismerik Őt, és Ő is ismeri őket. Ezzel utaltam is már arra az igeszakaszra, amely az ökumenikus mozgalom másik klasszikus igéje Jézus főpapi imája mellett, a jó pásztor példázatára. Jézus tanítványainak az egyesítéséről szól itt is. Ezúttal is világossá teszi azonban, hogy miként fog létrejönni köztük az egység. Akik az ő juhai, azokat nem kell terelni, elég ha hallják a szavát. Követik őt, készségesen mennek utána, mert nem csak a beszédéről, de már a hangjáról is ismerik. Amikor szólítja őket, megindulnak és lesz belőlük (helyes fordítás szerint) „*egy nyáj és egy pásztor*”. Nem emberi főség alatt valósul meg ez az egység, hanem Krisztus fősege alatt. A példázat tanítása szerint meddő, sőt téves irányú fáradozás az „aklok” egyesítésével bajlódni. Csakis a jó Pásztor szavát ismerő és követő juhok egyesíthetők, az ő egybegyűjtésük pedig könnyen és gyorsan megvalósul, amikor a jó Pásztor ezt jónak látja elindítani.